

Malomkövek alatt

Kamasz Júlia visszaemlékezései

Családi történetünk

Elődeim

Édesapánk Alpáron született 1891-ben, mint szegény földművelők gyereke. 12 éves korában árva maradt, az édesanyja 48 évesen elhunyt, majd az édesapja 53 évesen – úgy emlékszem TBC-ben. Hárman voltak testvérek, mindegyik gyermek más-más helyre került a rokonságba. Édesapám Kiszomborra, a nagyszülőkhöz ill. a nagybátyjaihoz került, kiknek szélmalomuk, majd később kisebb búzaörlő malomuk volt.

Édesapám azonnal be lett fogva a malomba dolgozni. Ott volt a munkahelyén az ebédlője is - a térde - és a szálláshelye is. 1914-ig dolgozott ott, míg be nem hívták katonának, ahol 6 évig szolgált. Közben a bátyja hősi halált halt. Leszerelése után meg akart nősülni. Az addig ledolgozott időért munkadíjként a nagybátyjai tulajdonában lévő szegvári malomnak az egyötöd részét megkapta. Elvette Édesanyánkat, aki 1895-ben Pesten született és Makón nevelkedett. Édesapja tőzsdei tisztviselő volt, aki felelőtlen, nem komoly felfogású ember volt. Sokszor otthagya a családot a 3 gyermekkel. Ő öngyilkos is lett.

Tizenhat gyermek

Miután szüleim házasságot kötöttek, jött a gyermekáldás minden évben. Az első koraszülött lett. Én a negyedik gyermek voltam. Mivel így sorban minden évben gyermekáldás lett, nem kaphattunk kellő értékű táplálékot sem (anyatej, stb.). A hatodik gyermek 11 hónapos korában meghalt. Az 1930. és 35. között született gyermekek is mind elhaltak. Egy iker is volt, ezek már 6-7 napos korukban elhaltak. De a többi kisbaba is csak 7 meg 11 hónapig élt. Majd 1935-ben született egy kis hűgünk, aki már megmaradt, de kilenc hónapos korában olyan rángógörcsben szenvedett hosszú ideig, hogy közben tetszhalott lett. Majd újra beleállt a rángógörcs, ami ezután epilepsiát váltott ki, elbutulással.

Hamar munkára fogtak bennünket

Mi, akik nagyobbacska gyermekek voltunk kicsi korunktól be voltunk fogva a kisebbek pesztrálásába, és a házimunkákban való segítségre. 4 elemi végeztünk és magán úton polgárit, de az otthoni leckét is úgy végeztük, tanultuk, hogy közben ringatni kellett a bölcsőben a babát. Kb. 12 éves voltam mikor kishűgomat otthagytam egy pillanatra az ágyban és leesett, rövid időre elvesztette az eszméletét. Ez nálam igen nagy ijedséget váltott ki és önvádat, mert én voltam a dadája. 1937-ben született a 15-ik gyermek, 1939-ben a 16-ik de már Édesanyánk nem tudta nevelni őket; nagybeteg volt (szívbeteg), így az utolsó kisöcsénk nevelése az én gondom volt Édesanyánk felügyelete alatt. A polgári iskolát magánúton kellett végeznünk, mert át kellett volna Szentésre járni, és ez igen költséges lett volna ekkora családnak. Meg kellettünk is otthon segíteni mindenben és pesztrálni. A fiúk meg a malomban segítettek, dolgoztak a tanulás mellett.

Békésszentandrás malmunk lett

1940-ben költöztünk Békésszentandrásra. Itt már az éjt nappallá tett szülői szorgalom és spórolás árán egy kicsit nagyobb, búza ill. vegyes őrlésű malmot vettek szüleink. Mert nőttek a gyerekek és gondoskodni kellett a sok szájról. Ebben a malomban csak egy éven át volt külső szakmunkás alkalmazva, azután a fiútestvéreink mind, aki csak bírta, az csinálta szorgalmasan kedvvel és kitartással. Így a 6 fiú közül csak a legkisebb nem lett molnár szakmunkás. Mi leányok 4-en voltunk de egyikünket mindig lekötötte (legtöbbnyire engem) az epilepsziás kishúgunkra való vigyázat, és a vele való foglalkozás, ami állandó idegfeszítő és idegkimerítő volt.

Sanyarú gyermekkorunk volt

Visszaemlékezve gyermekkorunkra: átestünk mindenféle fertőző gyermekbetegségen. Édesanyánk házi gyógykezeléssel gyógyított minket, mert abban a rendszerben még drága volt a gyógykezelés magánembernek, mi meg sokan voltunk. Engem a diftéria igen súlyosan elkapott, éppen hogy megmaradtam. A fejem már gyermekkoromban is rengeteget fáj, emiatt Édesanyám elvitt a szemorvoshoz, ahol megállapították, hogy valami nagy lázzal járó betegségben a bal szememen szemidegbénulásom lett. Így a bal szemem azóta teljesen selejt. A vörhenyen is egyszerre átestünk házi gyógykezeléssel, de legkisebb 7 hónapos kisöcsénk belehalt. Jött a vérhas végig mindnyájunkon súlyos befolyásokkal és ezt Édesanyánk mind házi gyógykezeléssel, rengeteg munkával, aggodalommal és a közbeeső gyermekszüléssel végezte. Ezek és az előbb felületesen vázolt szenvedések korán megtörték Édesanyánkat, de mindnyájunkat, az egész családot.

Kitelepítettek bennünket

1944-ben a felszabadulás idejében, az egész falu lakossága ki lett költöztetve a tanyák közé 7 hétre. Nekünk 3 óra hossza volt adva a kipakolásra, elképzelhető, milyen lehetett egy 12 tagú család egy tanyán lévő kamrába lakoltatva, köztük ilyen beteg kisleánnyal, novembertől karácsony másnapjáig. Na de nem részletezem a nehézségeket, csak annyit, hogy ez idő alatt 3-szor kellett más helyre, más tanyába pakolni. A hadsereg átvonulása után, mikor visszajöhettek a lakosság, sok családnak majdnem újra kellett kezdeni az életet. Nálunk se volt üzemképes a malom, a meghajtó szíjak hiánya és egyéb hiányosságok miatt. Összesepregettük a láblisztet és abból sütöttünk kenyeret. A háztartási dolgok, bútorok, ruházat hiányzott. Nagyon nagy nehézségek árán jött minden egyenesbe.

Kishúgom súlyos állapota

Utána beteg kishúgom állapota súlyosbodott és 4 hónapig a gyulai kórház elmeosztályán volt kezelés alatt, de súlyos izületi gyulladással hazahoztuk. Felgyógyulása után sem könnyebbült a betegsége, de hozzám nagyon ragaszkodott, így legtöbbször én bajoskodtam szegénykével. Édesanyánk is igen nagyon szerette és sajnálta, ezért nem adta intézetbe. Olyan rendkívüli dolgokat csinált, hogy a nagy vízmedencére épített WC gödrébe lebújt. Tetőtől talpig szennyesen húztam ki. Kibújt a malom tetőgerincére, oda felült. Sok-sok felsorolhatatlan veszedelemben ment (ha ilyen helyeken érte volna a roham, borzasztó!), ha egy pillanatra nem vigyáztunk rá.

Áldozatok lettünk

Közben, mint minden rendszerváltozásnak vannak ártatlan áldozatai, mi is azok lettünk. Falusi személyeskedés. 1946-ban népitélet elé hívták ki Édesapámat, aki tiszta lelkiismerettel kiment és Édesanyánk is vele ment. Megverték őket, csak a jelen lévő rendőrség mentette meg őket. Nővéremet, aki a szüleink segítségére kiszaladt, hajánál fogva az árokba rántották, bottal megverték a fejét. Öcsémet is csak a jó Isten mentette meg a nagykéstől. Mindnyájan kimerültünk, remegtünk. Egy darabig megvoltunk, már amennyire nyugalom volt. 1949-ig kétszer vitték börtönbe

Édesapánkat. 1949. Augusztus 12-én egy hónapi fejadaggal a 12 tagú családot kizárták a malomból, a megélhetőségünkől. A nagyobb fiúk azonnal mentek munkát keresni, ki erre, ki arra. Édesapánk pedig nem bírta beteg Édesanyánkat itt hagyni. Más munkát itthon nem kapott, napszámba ment kapálni, és mi is leányok. Így beteg Édesanyánkra maradt nagyon sokszor beteg kishúgom őrzése, kiszolgálása.

Államosítás

Az ingatlanainkat államosították. A malom melletti 2 és fél szobás lakásunkból átlakoltattak bennünket a szemben levő, szintén államosított, 1 szoba-konyhás legalább 100 éves lakásba. A kamránk az istálló lett. Édesapánkat azután - látván szerénységét, alkalmazkodási készségét - alkalmazták 1955 elején a szénadarálóban.

Mellékesen seprút is kötött. Én hetente mentem kerékpáron 14 söprűvel felpakolva a tőlünk 26 km-re fekvő Mezőtúrra a piacra.

Felvettek a Háziipari Szövetkezetbe

1954. áprilisban, munkát kaptam a helybeli szőnyegszövő háziipari szövetkezetben, mint tag. Szőnyegszövő lettem, így könnyebb lett az én munkám - bár a szőnyegszövés is nehéz munka. Ezután már nem mentem hetente a mezőtúri piacra a seprűkkel, csak szabadságom alatt. Így elapróztam szabadságomat.

Börtön

Édesapámat egy igen rosszszándékú, teljhatalmú „ember(?)”, hazug, rendszerellenes vádakkal börtönbe vitette 1955. augusztus 25-én. Beteg kishúgunk csak Édesapám szigorúságától tartott.

Míg tartott nálunk ez az emberfeletti állapot, a tetejébe a munkahelyemről is azonnali hatállyal el akartak bocsátani, mivel Édesapánk (ártatlanul) börtönben volt. A párttitkárhoz fordultunk segítségért, aki megtiltotta az elbocsátást. Nővérem is dolgozott, mint bedolgozó a szarvasi szövetkezetnek, de ezek alatt a rettenetes hónapok alatt a munkáját szüneteltetni kellett a betegápolás miatt. Húgom, Franciska 1925-ben született, de gyermekkori súlyos betegsége folytán nemcsak fizikailag, hanem szellemileg is gyengébb volt az átlagnál. Így ő csak házimunkát bírt végezni.

Levágott mutatóujj

Miután Édesapánkat börtönbe vitték, kishúgom állapota rosszabbodott, és a magatartása is. Úgyannyira, hogy az egyik három műszakot lehúzott napomon reggel hazamenve úgy találtam rettenetesen sírva, elbújva a bal kezéről saját maga által ollóval levágott mutatóujjjal. Elképzelhető hogy milyen lelki megrázkódtatás volt számomra is ez. Nekem kellett tartanom kishúgom megcsonkított kezét, míg az orvos kimosta és bekötötte. Pedig igen csekély dolgoktól már sokszor elájultam. Borzasztó rágondolni, leírni. Utána az egyhuzamban ledolgozott három műszak után kishúgommal lefeküdtem, aki egyik rosszullettől a másikba esett, ami már előzőleg is sokszor előfordult sok éjjelen át, mivel együtt aludtam szegénykémmel. Sokszor majd meghasadt a szívem a sajnálattól mikor belém kapaszkodva kínoztá az epilepsziás görcs. Segíteni, enyhíteni tehetetlen voltam a rosszulletén. Ezután az öncsonkítás után teljesen zavart lett, elszökött hazulról, éjszakán át kerestük, úgyannyira hogy az orvos Édesanyánk beteg, fájó szívére való tekintettel - azt mondva, hogy a sebészetre viteti -, a gyulai kórház elmeosztályára vitette.

Látogatások három helyre

Mikor 1955. október 24-én elvitte kishúgomat a mentő, nővérem ment vele. Beteg édesanyánk zokogva sírta azt, hogy Édesapánk, aki a gyulai börtönbe volt zárva, egy évre ítélve, nem fogja már élve találni se a beteg Ilonkát, se a beteg Édesanyánkat. Így most már két hozzánk tartozó szerettünket látogathattuk felváltva a nővéremmel, útiköltséghiány miatt kerékpáron, ami legkevesebb 150 km volt egy napra. Utána 1955. november 7-én Édesanyánk teljesen ágynak esett, agyvérzés érte. November 27-én elmentem a kishúgomat látogatni a kórházban, de nagyon súlyos beteg állapotban találtam, sírva könyörgött hogy hozzam haza, az orvos tájékoztatása szerint idegrendszeri elváltozása és kötőhártya gyulladása volt. Nyugtatott az orvos, hogy túl van a veszélyen. Végigsírtam 75 km-t a kerékpáron hazafelé, elhatározásom az volt, hogy hazahozzuk. De az itthoni orvos nem adott rá engedélyt, hogy mi lesz itthon két nagy beteggel. De csak azt határoztuk el mi itthon, hárman leányok, hogy bármi lesz, hazahozzuk. 29-én telefonon érdeklődtem állapota után, de nem adott felvilágosítást a kórház. Pár óra múlva jött a távirat, hogy meghalt. 20 éves volt. Borzasztó volt, még Édesanyánk előtt sírni se lehetett, mert az orvos megtiltotta, hogy megmondjuk Édesanyánknak, mert rögtön meghal. Borzasztó lelki állapotban kellett mennem Gyulára, egy helybeli igen jó indulatú ember vitt el motorbiciklivel, én nem voltam egészen magamnál, mert borzasztóan fájt az elválás, nagyon szerettem és sajnáltam kishúgomat, a vele való sok bajoskodás ellenére is. Ott kellett Gyulán eltemetni, mert költség se volt hazahozni, és Édesapánk se tudhatta meg a halálát. Eltemettük, mint egy kis árvát.

Édesapánkat - hiába kérték fiútestvéreink - nem engedték ki a börtönből a temetésre. Összejöttek a fiútestvéreim is mindnyájan a temetésre, egy öcsém kivételével, aki 1952. óta 8 évi börtönbüntetését töltötte az ózdi szénbányában, amit hitbéli meggyőződése miatt, fegyverfogás megtagadásáért kapott. Ezt az öcsémet is csak havonként lehetett látogatni. Igencsak minden alkalommal ment valaki a testvérek közül. Én is sokszor voltam. Még nagybetegen Édesanyám is volt egyszer Édesapánkkal együtt. Húgom, Franciska maradt itthon egy rokon nénivel Édesanyánk betegágya mellett a temetés napján. Hazaérkezésünkkor Édesanyám kérdezte tőlem, hogy Ilonka hogy van. Majdnem meghasadó szívvel azt kellett mondanom, hogy gyógyul.

Meghalt Édesanyánk

Ezután Édesanyánk állapota nap, mint nap súlyosbodott, és 1956. január 18-án Ő is itt hagyott bennünket, elment a kislánya után. 61 éves volt. Igen sokat szenvedett, megpróbált jó édesanya volt. Táviratot küldtünk a börtönbe. Közölték Édesapánkkal a rettenetes hírt, de a temetésére nem engedték haza.

Veszélybe került a lakásunk is

Ilyen rettenetes csapások után még ezt a kis vityillót is el akarták adni ill. megvenni az államtól potyát leső rosszszándékú emberek. Pedig fizettük a tanács által megszabott bérletdíjat rendesen a saját házunkért ill. vityillónkért. Kétségbe esésemben levélben a helyi pártszervezethez fordultam segítségért, és így be lett tiltva az eladása. Vidéken dolgozó fiútestvéreink még nőtlenek voltak és hazajártak.

Két öcsém disszidált

Édesapánk 1956. május 29-én hazajött a börtönből, így a részünkről kétszer éltük át szeretett Édesanyánk halálát és Ilonkáét is. Még ki se hevertük a borzalmakat, mikor az 1956-os ellenforradalom idején újra idegtépő aggodalmaink lettek a Pesten dolgozó 5 fiútestvérünkért, akik hosszú ideig nem tudtak életjelt adni magukról. Ezt Édesanyánk nem is tudta volna túlélni. De mi is, akik egymásért élünk, haltunk, alig bírtuk ki ép elmével a bizonytalanságot. Közben a rab öcsém is engedménnyel szabadult 4 év és 4 hónapi börtönből, megromlott egészséggel. Legkisebb öcsém,

az én nevelt fiam hazajött, mikor már lehetett, és miután visszament, disszidált, ami újabb lelki fájdalom volt részemre, esztendőig sirattam. 56 karácsonyán itthon voltak a fiútestvéreim, visszamenésük után Antal öcsém is disszidált. Hónapokig tartó bizonytalanság után tudtuk meg, hogy életben vannak odakint.

1959-ben kaptuk vissza házunkat

1959-ben megjelent rendelet alapján lehetett kérni az államosítás alól való feloldást. Erre szóló kérvényt Édesapánk beadta, és a feloldást nagy nehezen adták meg, mert a telek sarkán levő, malomhoz tartozó raktárépületben szeszfőzdét létesített a helyi ÁFÉSZ és a raktárépület mellé ragasztott lakáshoz tartozó rozoga épületből sok zaklatás és vita között ki akartak bennünket pakoltatni. Ekkor már nem volt helyileg hova fordulnunk, én írtam a Békés Megyei Népújság szerkesztőségéhez segítségüket kérve. Ezen segítség és sok harc közepette megkaptuk a lakás államosítás alól való feloldást, de nem a teljes telekkel, mert az ÁFÉSZ igényt tartott az itt létesített szeszfőzdeknek is udvarra, de a melléképülethez használati jogot adott nekünk a Megyei Tanács. Mind a mai napig ilyen összevisszaság van az udvarban.

Lelki fájdalmak

Mindezek újabb lelki fájdalmak voltak, hogy talán soha nem látjuk őket ezután. Édesapánkat nagyon megviselte a börtön és az átélt borzalmak. Ezután már csak itthon segédkezett nagy lelki fájdalmára, hogy nem tud a saját fenntartásához hozzájárulni. Én, amit ki tudtam, kicsikartam magamból - túlórák és egyebek -, hogy enyhítsem Édesapánk fájdalmát. 1963. május 18-án a gyengélkedő 37 éves Franciska húgom is hirtelen halállal meghalt, ami újabb hosszú ideig tartó lelki fájdalom lett. Így a szőnyegszövés befejezése után sok házimunka is maradt rám, és még általában késő estig harisnya szemfelszedést is csináltam, mert pótolni kellett a kerestetet, mert Édesapánk már nem tudott dolgozni, és se nyugdíjat, se segélyt nem kapott, mert malma volt és 10 gyermeke. Pedig a szemfelszedés is, pláne így gép nélkül, igen idegfeszítő munka. Közben a munkahelyemen is igencsak éreztetve volt, hogy örüljek, hogy dolgozhatok. Pedig én a legmesszebbmenőkig szolgáléleknek születtem. A nehéz, kimerítő, idegtépő munka mellett örökös fejfájásban szenvedtem gyermekkorom óta. Torontáli szövő voltam 7 évig, amit lábfájásom miatt abba kellett hagyni. Utána 9 évig kézi csomózású perzsaszőnyeget szőttem, amit orvosi javaslatra állandó kézszibbadásom és fejförccseim miatt abba kellett hagyni. Így takarítónő lettem, ahol a zszibbadás nem gátolt a munkában, de a fejförccsök egyre súlyosbodtak. Édesapánk pedig meghalt 1969. október 31-én, ami után igen lelkibeteg lettem, mert nővérem is beteg lett, és én lettem szerinte a legrosszabb akarója. Pedig mindent megtettem érte, amit csak tehettem.

Dőlőfélben a vityilló

Édesapánk halála után ez a kis öreg roskadozó ház a nővéremé és az enyém lett, ami sajnos nem megosztható, pedig így kívántatott volna.

Most pedig a kis vityilló lassan a fejünkre dől, és nővérem nem hajlandó semmi változtatásba belemenni, pedig a tetőt javítani nincs pénz. Így most én is végkimerülésbe estem, hogy mi lesz a sorsom, nem tudom. Mert a sok-sok lelki és testi kimerülésben tönkrementem, bár egyébként sem voltam valami nagy erővel.

És ezeken felül a volt malom miatt a munkahelyeinken megbélyegzett embereknek kijáró bánásmódban részesültünk. Ezért lettem én is 4 polgári és szőnyegszövő szakmunkás végzettséggel takarítónő. Ez a mi ill. az én életsorsom eddigi leírása, a többit mellé lehet gondolni.

Kamasz Júlia, 51 éves papíron, de érzés szerint jóval túl 60-on elfáradva az élettől és kimerülve.

Utószó

Kamasz Júlia 2005. október 9-én halt meg Orosházán

Verseiből:

ÓHAJ

Oh, bár lehetnék olyan jó,
Mint értem meghalt Megváltó,
Fenn a Mennyben azt láthassa
Hozzá iparkodik juha.

Bár tudnék nagyon szeretni,
És senkit soha megvetni,
Mert Megváltónk, Ő úgy tette
Ellenségét is szerette.

Oh szentlélek, légy az enyém,
Vezérelj élet ösvényén.
Ha bevégzem útam,
Megláthassam Megváltómat.

A Sion Hárfa 29o, 123, 124 énekeire megy.

Oh, tudom, hogy ez Kegyelem,
Melyet azért ígért nekem,
Ha halálig hív maradok,
És soha nem zúgolódok.

Oh, add, hogy Tiéd lehessenek,
Higgyek, reméljek, szeressek,
Segíts, úton ne maradjak,
Tiéd legyek, úgy haladjak.

Oh, hogy majd együtt lehessenek
Szeretimmal, kik elmentek,
S, letették már a földi bajt.
Szívem, lelkem ezért óhajt.

Színről - színre láthassalak,
Országodba bejuthassak,
Lelkemnek csak ez a vágya,
Segíts ebben, Isten Fia.

Szentetornya, 1982.